

zich te beperken. Zij mocht dan op grondslag van de bestaande bedrijvigheid sociaal-beschermende maatregelen nemen en zelf op enkele sectoren, voornamelijk met haar openbare nutsbedrijven, als producente optreden – in wezen, zo zag men het, ging die bedrijvigheid buiten haar om. Haar taak was het, vooral met het oog op het buitenlands ruilverkeer, het vertrouwen in de stabiliteit van de valuta hoog te houden. Dat bevorderde zij, zo meende men, door de begroting in evenwicht te houden, zo weinig mogelijk schulden te maken, bestaande schulden af te lossen. Als kenmerk voor de gezondheid van een economie gold dat de buitenlandse betalingsbalans in evenwicht was; toonde die balans jaar na jaar een nadelig saldo, dan zou uit het betrokken land goud afvloeien: de dekking van de bankbiljetten zou verminderen, buitenlanders zouden hun kapitalen terugtrekken – het proces zou eindigen met devaluatie, verdere vermindering van vertrouwen, verdere malaise. Zo werd eigenlijk het maatschappelijk productieproces steeds gezien door de ogen van de internationale koopman en de internationale belegger. Wel was, in strijd met veler verwachtingen, in de eerste wereldoorlog in de oorlogvoerende landen aangetoond dat een gedirigeerde economie die misschien wel voor een derde gericht was op de productie van economisch-nuttelose zaken als oorlogsschepen, kanonnen, machinegeweren en granaten, heel wel stabiel kon zijn, maar daar had men geen algemene conclusies aan verbonden. Trouwens, wat goed kon zijn in oorlogstijd, deugde *eo ipso* niet in een tijd van vrede. Het bloedig intermezzo van '14-'18 wenste men zo spoedig mogelijk te vergeten.

Aldus werd, met uitzondering dan van de Russische, in de jaren '20 door alle regeringen gedacht. De presidenten van de Nederlandse Bank die het handhaven van de gouden standaard, de Nederlandse ministers van financiën die het begrotingsevenwicht voorop stelden, waren (de lezer gelieve dit in gedachten te houden) geen zonderlingen of hardvochtige geldschrapers: hun opvattingen waren die van hun collega's en ambtgenoten in het buitenland, veelal ook van de sociaal-democraten onder dezen. Van dat buitenland onderscheidde Nederland zich slechts in zoverre dat het jaren langer dan anderen devaluatie weigerde en dat het nog meer aarzeling had dan anderen, flinke begrotingstekorten te aanvaarden; enerzijds was dat gevolg van het feit dat de beginselen van de liberale economie in ons typische handelsland bij velen een bijzonder emotionele kracht gekregen hadden, anderzijds kwam er, uit het volkskarakter, de trek van vasthoudendheid in tot uiting – een uitnemende eigenschap, maar hoe dicht, hoe gevaarlijk-dicht ligt zij bij steriele starheid.